

centrum lakóövezetébe sorolja, esetleg alvótelepülésnek nevezi. Pedig az itt élő emberek messze nem csak aludni járnak haza. Számukra elengedhetetlenül fontos az otthon végzett mezőgazdasági munka. Egy mindezt figyelembe vevő, sokkal kevésbé „várospárti” megközelítésben pedig ezek a falvak – az akár 80%-os ingázási arány ellenére is – lakó- és munkahelyi egységének tekinthetők. Meggyőződésem, hogy nem csupán terminológiai kérdéssről van szó. Az a – könyvben is felvetett – tény húzódik meg mögötte, hogy bár ez a lakosság egyszerű éli a városi munkás és a falusi gazda életét, az utóbbiról a társadalom alig vesz tudomást. Ennek negatív hatásait részletesen elemzi a szerző. Közülük emelhetők ki az alábbiak:

- Az ingázó férfiak magukra is a város szabályrendszerét tekintették érvényesnek. A falu parancsai közt felnőve s továbbra is ebben a környezetben megmaradva azonban sokuk „sem öntudatos munkás, sem magabíró paraszt nem lehetett”, s a kudarc alkoholizmushoz vezetett.
- Féltő, hogy a ma pályát választó nemzedék nem vállalja a társadalmi peremhelyzetet. Gazdálkodásuk kiesése pedig nemcsak a falu létét fenyegeti, hanem a várost is megfosztja a megtermelt javaktól.
- Ha a zöldségellátás a jövőben is a kistermelőkre hárul, és a zöldség ára a termelésre vállalkozók számának csökkenésével egyenes arányban nő, akkor – a szerző gondolatait folytatva – egyre sürgetőbb lesz az a kérdés is, hogy mire fogja költeni a pénzét az emeletes házzal, autóval rendelkező gazda, ha továbbra sem lesz mód a mezőgazdasági tőkeakkumulációra.

Ez a kérdésfelvetés azzal a közgazdasági szemlélettel vihető tovább, miszerint a lakosság

önkéntes, vállalkozásokba való pénzbefektetése révén elősegíthető volna a termelés kiszélesítése, a hiány mérséklése, s ezáltal az indokolatlan jövedelem-differenciák megszüntetése is. Mindezek pedig igen fontos szerepet játszhatnak a hasonló adottságú falvak fennmaradásában. A gazdaság alacsony színvonalához, az ellátóképesség hiányosságaihoz ugyanis nem egyszer még az is hozzájárul, hogy a közösség sem jelent kellő megtartóerőt. ŐRSZIGETHY Erzsébet feltárja a helyi társadalmi szervezet megfelelő intézményesültségének, az érdekképviseletnek a hiányát, pontos magyarázatot ad a falusiak „felháborító közömbösségére”. E súlyos gondok bemutatása mellett képet kaphatunk a házassági, lakodalmi szokásokról, a falusiak életének számos részletéről. A leírásokat szemléletessé, olvasmányossá teszik a személyes vallomások, párbeszéddek, annak ellenére, hogy ezek időnként ismétlésekhez vezetnek s megtörik a könyv logikai menetét. Könnyen megbocsájtható azonban, hogy az asszonykórus tagjainak színes elbeszélései néha magukkal sodorták a szerzőt is. Láthatóan közel került hozzájuk, ismeri, érti őket. Nem az ő érdekeik ellen, hanem a falu érdekében fogalmazta meg, akár összegzésnek is tekinthető állítását: „Nem vitatom a kórus népdaltudását és éneklőtehetségét, az asszonyok színpadra és dologra valóságát még kevésbé. De azt már természetellenesnek, az állam és állampolgára között mindig is megélő társadalmi szerződés megcsúfolásának érzem, hogy egy olyan falu, amely a nemzetgazdaság számára nélkülözhetetlen termékek sorát képes létrehozni, a nagyvilág előtt csak és kizárólag dalkultúrájával szerepel. Nem termelési kultúrájával, az élete rendjét szervező munkája eredményeivel”.

Timár Judit

A BALATON ÉS AZ IDEGENFORGALOM (GERTIG BÉLA ÉS LEHMANN ANTAL SZERK.)

(JPTE Tanárképző Kar, Pécs, 1985. 232 p.)

A Janus Pannonius Tudományegyetem Földrajz Tanszékének oktatói az elmúlt években állami megbízásból „A természeti környe-

zet és a társadalmi-gazdasági szerkezet, valamint ezek földrajzi kapcsolatrendszere a Balaton térségében” című témában végeztek kutatásokat.

A kötet 6 tanulmánya e munka eredményeit teszi közzé.

Kutatásunk célja az volt, hogy a Balaton térségéről – pontosabban a Minisztertanács 1013/1979. (VI.20.) sz. határozatában és az ezt módosító 4/1983. (III.3.) ÉVM. sz. határozatban felsorolt településekről – átfogó földrajzi szemléletű területjellemezést készítsenek, megkülönböztetett figyelmet szentelve az idegenforgalomnak mint fő funkciónak. Ez a törekvés azért is üdvözlendő, mert a földrajztudomány az utóbbi évtizedekben egyre inkább háttérbe szorult a legnagyobb tavunk körül jelentkező problémák feltárásában, megoldásában.

A kutatásokat alapvetően két fő csoportra összpontosították: mikortól és hogyan hasznosította az ember a természeti és társadalmi-gazdasági adottságokat az idegenforgalom érdekében, illetve miképpen hatott vissza az idegenforgalom a társadalomra és földrajzi környezetre.

Az első tanulmányban Lehmann Antal a Balaton üdülőkörzet természeti környezeti adottságait vette számba. A körzet idegenforgalmi vonzerejének megőrzése érdekében a természet- és a környezetvédelem szempontjait előtérbe helyezve elemzi a terület geológiai fölépítését, domborzatát, talajait, éghajlatát, vízrajzát, természetes növény- és állatvilágát. Több esetben rámutat a már bekövetkezett környezetkárosítások kiküszöbölési módjaira.

A második tanulmány szerzője, Gertig Béla, a térség idegenforgalmát jellemzi. Érdekes gondolatokat vet föl a különböző szálláshelyek telephelyválasztására ható természeti és társadalmi-gazdasági tényezők vizsgálata során (pl. a közlekedési helyzet szerepe, a mind sűrűbb beépítés következményei stb.). Külön fejezetet szentel az üdülőkörzet vendégforgalma legnehezebben számítható eleme – a hétfői forgalom – alakulásának. Saját kutatási eredményeire alapozott fejlesztési javaslataival csak részben értek egyet. Véleményem szerint nem a férőhelykapacitás gyors bővítésével – Fonyódon, Balatonyörökön és Révfülöpnön – szolgáljuk leghatékonyabban az idegenforgalom, illetve a Balaton ügyét, hanem a már meglévő szálláshelyek minőségét, választékát kellene javítani.

Sikó Ágnes az üdülőkörzet népesség- és településföldrajzi jellemzőit tekinti át 1870-től napjainkig. A népesség fejlődését vizsgálva rámutat, hogy 1970 után többnyire azokra a településekre folytatódott a bevándorlás, amelyek funkciója szélesebb körű, mint a szezonális üdülte-

tés. Településföldrajzi vizsgálata a településhálózat alakulására, az urbanizációs folyamat helyzetére, a funkcionális változásokra és a településképet meghatározó üdülő- és lakásállomány viszonyára terjedt ki.

Vuics Tibor a térség élelmiszergazdaságát tanulmányozva mutatja be a mezőgazdaság termelési szerkezetét, színvonalát, munkaerőgondjait. Elemzi a kereskedelem szerepét a megnövekedett idegenforgalomból fakadó igények kielégítésében, és rámutat a tároló- és hűtőkapacitás hiányosságaira. Az állattenyésztés helyzetének ismertetése után azt javasolja, hogy a húselállítás javítása érdekében a feldolgozó tevékenység részleges vagy teljes vertikumát alakítsák ki pl. az egyes „háttértelepülésekben”. A mezőgazdaság környezetkímélő fejlesztési alternatíváit is ismerteti a tanulmány.

Aubert Antal az üdülőkörzet iparáról ad történeti áttekintést. Kijelenti, hogy a Balaton egyre nagyobb idegenforgalma mindinkább olyan iparszerkezetet kíván meg, amely ezt a tevékenységi kört szolgálja. Így Somogy megyében kedvezőnek ítéli az élelmiszeripar magas árnyát. Közvetlen környezetátalakító hatása miatt kiemeli a bányászatot, káros következményeit konkrét példákkal illusztrálja. Végül ipari vonzáskörzeteket határol el az üdülőkörzet területén.

Mohos Mária az infrastruktúra jellemző vonásait tárta föl az üdülőkörzetben. Rámutat, hogy az infrastruktúrával szembeni igény szezonálisan jelentkezik, s ez nehezíti az infrastruktúra elemeinek tervezését, működtetését. Rávilágít arra a sajnálatos tényre, hogy a közüzemi csatornahálózatba bekapcsolt lakások aránya még mindig csak az országos átlag egyharmadát éri el, nem kevésbé veszélyeztetve ezzel a Balaton vízminőségét. A közlekedés helyzetét elemezve hátrányosnak tartja, a fő közlekedési útvonalak keskeny parti sávban való elhelyezkedését, továbbá a háttértelepüléseket a fővonallal összekötő utak alacsony számát. Megállapítja, hogy az üdülési szezonban továbbra is komoly feladatot jelent a kiskereskedelem, a vendéglátás és az egészségügyi ellátás minden igényt kielégítő megszervezése.

A tanulmányokat értékes információkat tartalmazó térképek, diagramok, táblázatok teszik teljesebbé. Egy apró formai hiányosság: Sikó Ágnes munkájában a 34. ábrasorról lemaradt az „a, b, c” jelzés, de jelentéstartalmuk kikövetkeztethető. A kötet részletes bibliográfiával zárul.

Kraftné Somogyi Gabriella